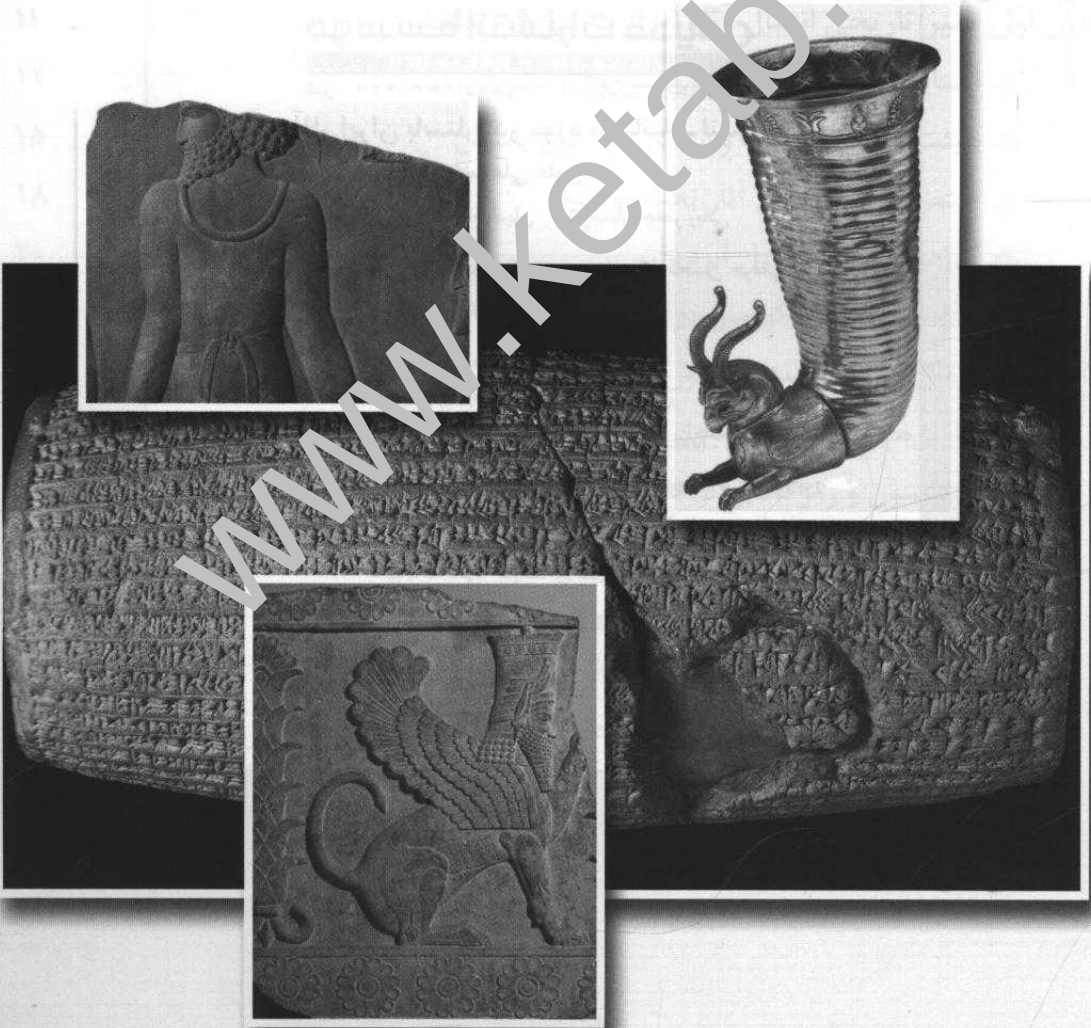




آثار  
ایران باستان  
درموزه بریتانیا لندن  
محمد علی علوی کیا



### هشدار:

کلیه‌ی حقوق کتاب آثار ایران باستان در موزه بریتانیا لندن به‌طور انحصاری برای انتشارات قدیانی محفوظ است. هرگونه استفاده‌ی غیرمجاز از این اثر، از جمله نقل و تکثیر و توزیع متن کتاب، و تصویرهای رنگی و یا خطی و همچنین اقتباس از الگوهای گرافیکی و از جمله صفحه‌آرایی کتاب، از طریق چاپ روی کاغذ یا ضبط روی نوار ویدئو و کتاب صوتی و کتاب الکترونیک و عرضه در فضای مجازی و غیره، به‌طور کلی و جزیی، موجب پیگرد قانونی خواهد بود. نقل چکیده یا فراز کوتاهی از مطالب این کتاب در مطبوعات برای یک‌بار و به منظور معرفی و نقد با ذکر منبع آزاد است.

سرشناسه : علوی کیا محمدعلی، ۱۳۳۷  
عنوان و نام پدیدآور : آثار ایران باستان در موزه بریتانیا - لندن /  
مؤلف : محمدعلی علوی کیا؛ [ویراستار جعفر ربانی].  
مشخصات نشر : تهران : قدیانی، ۱۳۹۰.  
مشخصات ظاهری : [۱۲۸] ص.  
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۱-۹۱۸-۴  
وضعیت فهرست نویسی: فیپا  
موضوع : موزه بریتانیا  
موضوع : ایران -- آثار تاریخی  
رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ ۷۶۴۲ ع / DSR۴۴  
رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۰۴۳  
شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۵۰۳۰۷

تقدیم به روان پدرم  
که چشم‌هایش محبت و دستانش برکت داشت.



مؤسسه انتشارات قدیانی

www.ghadyani.org

دورنگار: ۶۶۴۰۳۲۶۴ (خط) ۶۶۴۰۳۱۰۰

آثار ایرانستان در موزه بریتانیا - لندن

م. مدعلی علوی کیا

با همکاری مسعود جوادیان ویراستار: جعفر ربانی

طراح اونیفورم جلد: علی‌اکبر ری صفحه‌آرا: محسن خرقانی

آماده‌سازی بخش هنری و فنی

زیر نظر شورای ریسی

چاپ اول: ۱۳۹۷ تعداد: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۱-۹۱۸-۴ ISBN: 978-600-251-918-4

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۰۸-۰۰۷۲-۷ ISBN: 978-600-08-0072-7

کد: ۹۷/۲۸۰۳

چاپ و صحافی: چاپخانه‌ی قدیانی، تهران

کلیه‌ی حقوق محفوظ است.

۴۵۰۰۰ تومان

|    |                                                             |
|----|-------------------------------------------------------------|
| ۹  | مقدمه                                                       |
| ۱۱ | * بخش اول: سیر تاریخی اتصال آثار ایران به موزه بریتانیا     |
| ۱۲ | آشنایی انگلیسی‌ها با ایران و میراث تاریخی آن                |
| ۱۵ | هیئت‌های دیپلماتیک و اتصال آثار ایران باستان                |
| ۱۸ | جیمز موریه و انتقال آثار تحت جمشید                          |
| ۲۰ | گوردن و مجموعه ارل آبردین                                   |
| ۲۲ | شناسایی آرامگاه کوروش در پاسارگاد                           |
| ۲۵ | انتقال نقش برجسته ابوالهول تخت جمشید                        |
| ۲۷ | نقاشی‌های کرپورتر از بناهای تاریخی ایران                    |
| ۲۹ | راولینسون و رمزگشایی از خط میخی                             |
| ۳۱ | شکل‌گیری بخش ایلام باستان موزه بریتانیا                     |
| ۳۷ | نخستین نمایشگاه آثار هنری ایران در لندن                     |
| ۳۹ | دست‌یافته‌های هرمزد رسام و پیداشدن استوانه کوروش            |
| ۴۲ | گنجینه جیحون چگونه به موزه بریتانیا رسید؟                   |
| ۴۵ | نمایشگاه قالب ریخته‌های گچی آثار تخت جمشید در موزه بریتانیا |
| ۴۷ | کاوش‌های اورل استین و شکل‌گیری مجموعه پیش از تاریخ ایران    |

## ■ بخش دوم: برگزیده آثار ایران باستان در موزه بریتانیا

### ■ آثار پیش از تاریخ ایران

- ۴۹ کاسه سفالی نقش و نگاردار
- ۵۱ جام سفالینه نگارگری شده
- ۵۳ دسته تبرزین مفرغین آیینی با تزیینات نقره‌ای
- ۵۵

### ■ آثار دوره ایلامی

- ۵۷ آویز سنگی آبی کهربایی
- ۵۹ تنیسک برنزی الهه ایلامی با دم ماهی
- ۶۱ پلات دیواری کتیبه‌دار

### ■ فرهنگ اقوام رچنده ایرانی

- ۶۳ ریتون سفالینه به شکل گاو وحشی کوهان‌دار
- ۶۵ جام نقره‌ای املش
- ۶۷ کوزه سفالی با لبه باریک و سه پایه
- ۶۹ ظرف سفالی با دهانه باریک و حش و نگار هندسی و حیوانی
- ۷۱ تکه‌ای از یک کمر بند زرین
- ۷۳ تکه‌ای از یک کمر بند با تزییناتی از سنگ لاجورد

### ■ آثار برنزی لرستان

- ۷۵ دهانه یراق اسب به صورت اسب بال‌دار
- ۷۷ حلقه لگام مفرغی
- ۷۹ توتم مفرغی
- ۸۱ دسته تبر مفرغی

### ■ آثار دوره ماد و هخامنشی

- ۸۳ بخشی از ذخیره پول نقره‌ای



- ۸۵ منشور کوروش
- ۸۷ سکه‌های هخامنشی
- ۸۹ آجر نگاره‌ لعاب‌دار کاخ آپادانا
- ۹۱ نقش برجسته ارا به‌ران
- ۹۳ نقش برجسته سنگی ابوالهول
- ۹۵ سنگ‌نگاره برجسته خدمتکار مادی دربار هخامنشی
- ۹۷ ریتون نقره به شکل شیردال شاخ‌دار
- ۹۹ کاسه نقره‌ای با نوشته به خط میخی پارسی
- ۱۰۱ مهر استوانه‌ای با محنه شکار شاهانه
- ۱۰۳ کاسه نقره با روکش زراندود

#### ■ گنجینه جیحون

- ۱۰۵ بازوبند طلایی با نقش شکار
- ۱۰۷ ارا به‌رانان با چهار اسب زرین
- ۱۰۹ غلاف طلایی خنجر پارسی (آکیناس)

#### ■ آثار دوره پارت و ساسانی

- ۱۱۱ تابوت سفالی
- ۱۱۳ سگک طلایی
- ۱۱۵ گوریافته‌های پارتی
- ۱۱۷ لوح گچی قالب‌ریزی شده تصویر سین‌مرو (سیمرغ)
- ۱۱۹ دیس نقره‌ای منسوب به شاپور دوم
- ۱۲۱ دیس نقره‌ای منسوب به بهرام پنجم
- ۱۲۳ بشقاب نقره‌ای با تصویر سیمرغ
- ۱۲۵ مهر بزرگ رئیس انبار

#### ■ منابع

سال‌ها پیش از آنکه فرانسویان امتیازنامه حفاری‌های باستان‌شناسی در ایران را از مظفرالدین‌شاه قاجار بگیرند، انگلیسی‌ها به ارزش و اهمیت آثار باستانی و گنجینه‌های تاریخی خفته در خاک سرزمین کهن ایران پی بردند.

سیاحان و جست‌وجوگران انگلیسی با استفاده از چهل و بی‌خبری ایرانیان، ابتدا در چند محوطه باستانی چون شوش و تخت جمشید به مطالعه ریشه‌رداری پرداختند و پس از آن بی‌هایو قطعات خرد شده و جدا افتاده آثار را از ایران خارج ساختند. این کاوش‌ها در قرن ۱۹ میلادی غیر علمی و شتاب‌زده و گاه ویرانگر بود. هدف کاوشگران، عتیقه‌یابی و عمدتاً به قصد فروش به مجموعه‌داران و موزه‌های اروپایی بود. نخستین دستبردهای غیرقانونی انگلیسی‌ها در جریان این هیأت‌های دیپلماتیک به دربار قاجار رخ داد. دولت انگلستان انتظار داشت آنان در حاشیه مأموریت سیاسی خود، از جمع‌آوری و انتقال موارث مکتوب و آثار مادی تمدن ایران غافل نباشند. حتی بودجه‌ای بدین منظور در اختیار سرگور اوزلی قرار دادند.

در سال ۱۸۱۱ م رابرت گوردن در محوطه شمالی کاخ آپادانا به کاوش پرداخت و قطعه سنگ موسوم به ارا به‌رانان را با خود به همراه برد. در سال ۱۸۲۶ م کلنل جان مک‌دونالد در محوطه شمال کاخ H قطعه سنگی با حجاری ابوالهول را جدا کرد و به انگلستان فرستاد. هر چند که در میان انگلیسی‌ها سیاحان و جست‌وجوگرانی چون کلنل افرایم استانوس نیز بودند که نگاه سوداگرانه نداشتند. نامبرده با مطالعه و مشاهده دقیق علمی آثار، طرحی کلی از حجاری‌ها و نقش برجسته‌های کاخ آپادانا برداشت و مدل گچی آن را قالب‌برداری نمود. او آثار خود را در نمایشگاهی که در موزه بریا شد به نمایش گذاشت. این نمایشگاه نقش مفیدی در معرفی تمدن درخشان باستانی ایران داشت.

در فاصله سال‌های ۱۸۱۷-۱۸۲۰ م رابرت کرپورتر به مناطق ناشناخته تاریخی ایران نظیر تخت سلیمان در آذربایجان و غار کرفتو در کردستان سفر کرد و بناها، آثار تاریخی و نشانه‌های باستانی آن

را مشاهده و ثبت نمود.

هنری راولینسون مستشار نظامی ارتش قاجار نیز در سال‌های ۱۸۲۵-۱۸۴۷ م با مشقت تمام موفق به کپی‌برداری نسبتاً دقیقی از کتیبه سه زبانه داریوش در بیستون شد. این اقدام ستایش‌آمیز مقدمه رمزگشایی خط میخی و مطالعه آثار باستانی ایران شد.

همچنین استون هنری لایارد در سال ۱۸۴۰ م سنگ‌نگاره‌های ایلامی اشکفت سلمان و کول فرح در نزدیکی ایزه را کشف کرد و جزئیات دقیق از آنها را ثبت کرد.

نخستین اقدام مهم در شناسایی و کاوش تمدن شوش و تمدن هخامنشی توسط ویلیام کنت لوفتوس عضو کمیسیون حل اختلافات مرزی ایران و عثمانی برداشته شد. او در خلال سال‌های ۱۸۵۰-۱۸۵۲ م در تپه‌های شمال شوش (آبادانا) قسمت‌هایی از ستون و سرستون‌های تزیین شده و پایه‌های آن را کشف نمود.

مهم‌ترین دستاورد شاه‌نشینان انگلیسی موزه بریتانیا، کشف استوانه کوروش بزرگ در سال ۱۸۷۹ م توسط هرمزد رسام بود. این کشف درخشان از افتخارات موزه و نشانه تعالی تمدن ایران در عصر باستان است.

مطالعات و کاوش‌های باستان‌شناسی، زمینه شناسایی و انتقال آثار تاریخی و باستانی ایران به انگلستان را فراهم نمود و به تدریج موزه‌های بریتانیا و اشمولین در آکسفورد با بهره‌گیری از این یافته‌ها بخش ایران باستان خود را کامل کردند.

پس از اعطای امتیازنامه حفاری‌های باستانی به ایران به فرانسویان، عملاً راه برای حفاری و کاوش باستانی برای انگلیسی‌ها در ایران بسته شد. از این پس کار مناسان انگلیسی، دامنه فعالیت‌های خود را در حوزه‌های دیگر تمدنی خاورمیانه معطوف نموده و آن را گسترش دادند.

امروزه موزه بریتانیا یکی از بزرگ‌ترین موزه‌های جهان با بیش از سه میلیون اثر از تمدن و فرهنگ ملل گوناگون از دوران پیش از تاریخ تا عصر کنونی است. در این میان بیش از سیزده هزار شیء از آثار تمدن ایران در مجموعه «شرق نزدیک باستان» موزه نگهداری می‌شود که از اهمیت و جذابیت فراوان برخوردار است.

در این نوشتار ضمن بررسی سیر تاریخی انتقال آثار ایران به موزه بریتانیا با گزیده‌ای از آثار درخشان فرهنگ و تمدن ایران باستان آشنا می‌شوید.

امید است این مجموعه ما را با تعالی تمدن و فرهنگ سرزمین‌مان بیشتر آگاه سازد و در کوشش برای حفظ و نگهداری میراث بی‌بدیل تمدن کشورمان مؤثر باشد.